

U predmetu Salabiaku*,

* Napomena Sekretarijata Suda: Predmet je zaveden pod brojem 14/1987/137/191, gde prvi broj označava redosled predmeta upućenog na razmatranje Sudu tokom te kalendarske godine (označene drugim brojem). Pretposlednji broj označava redosled predmeta upućenog na razmatranje Sudu od njegovog osnivanja, a poslednji broj redosled podneska (Komisiji) koji mu je prethodio.

Evropski sud za ljudska prava, zasedajući, shodno članu 43 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu "Konvencija") i relevantnim odredbama Pravilika suda, kao sudsko veće sastavljeno od sledećih sudija:

g-din R. Risdal, predsednik
g-din Tor Vilhjelmsen
g-dja D.Bindšedler-Robert
g-din F. Gelduklu
g-din F. Mačer
g-din L.-E. Petiti
g-din B. Uoľš

a u čijem sastavu su se nalazili i g-din M.-A. Ejsen i g-din H. Pecold, sekretar i zamenik sekretara Suda,

nakon većanja bez prisustva javnosti 24. i 25. juna kao i 26. septembra 1988. godine,

izriče sledeću presudu, usvojenu zadnjepomenutog datuma:

O POSTUPKU

1. Predmet je na razmatranje Sudu 23. oktobra 1987. godine uputila Evropska komisija za ljudska prava (u daljem tekstu "Komisija") pre isteka roka od tri meseca predviđenog članovima 32 (st.1) i 47 Konvencije. Predmet proističe iz predstavke (br. 10519/83) protiv Republike Francuske koju je Komisiji 29. jula 1983. godine uputio državljani Zaira g-din Amosi Salibiaku, u skladu sa članom 25.

Zahtev Komisije odnosio se na član 44 i član 48 Konvencije i na deklaraciju kojom je Francuska priznala obaveznu nadležnost Suda (član 46). Cilj predloga i zahteva je bio dobijanje odluke Suda o tome da li predmetne činjenice ukazuju da je tužena Država prekršila svoje obaveze po osnovu stavova 1 i 2 člana 6 Konvencije.

2. U odgovoru na upit postavljen shodno pravilu 33 (st.3.d) Poslovnika Suda, podnosilac predstavke je izjavio da želi da uzme učešća u postupku pred Sudom i u tu svrhu imenovao advokata koji će ga zastupati (pravilo 30).

3. U sudsko veće su postavljeni sledeći članovi: po službenoj dužnosti, g-din L.-E. Petiti, izabrani francuski sudija (shodno članu 43 Konvencije), i g-din R. Risdal, predsednik Suda (pravilo 21, st.3.b). Dana 30. novembra 1987., predsednik je, u prisustvu sekretara Suda, žrebom odredio imena preostalih petoro sudija, i to: g-din Tor Vilhjelmson, g-dja D.Bindšedler-Robert, g-din F. Gelduklu, g-din F. Mačer i g-din B. Uolš (član 43 Konvencije i pravilo 21, st.4).

4. G-din Risdal je preuzeo ulogu predsednika sudskog veća (pravilo 21, st. 5) i preko sekretara stupio u vezu sa državnim agentom Vlade Francuske (u daljem tekstu: "Vlade"), delegatom Komisije i advokatima g-dina Salabiakua kako bi utvrdio njihove stavove o neophodnosti pismenog postupka (pravilo 37, st.1). U skladu sa nalogom koji je tada izdat, sekretarijat je 21. marta 1898. primio memorijal Vlade, a 20. juna odštetni zahtev podnosioca predstavke u skladu sa članom 50 Konvencije. U pismu od 27. aprila, sekretar Komisije je obavestio sekretara Suda da će delegat izneti svoje opaske na raspravi.

5. Nakon konsultacija preko sekretara sa stranama koje će se pojaviti pred Sudom, predsednik je 28. aprila 1988. godine naložio da usmena rasprava započne 20. juna 1988. godine (pravilo 38).

6. Dana 26. maja a posle toga i 20. i 29. juna, Vlada i Komisija su sekretaru Suda prosledile razne dokumente koje je bio tražio predsednik Suda.

7. Javna rasprava je održana u Zgradi ljudskih prava u Strazburu 20. juna. Sud je pre rasprave održao pripremnu sednicu.

Pred Sudom su istupali:

(a) u ime Vlade

g-din J-P. Puisoše, direktor Uprave za pravne poslove u Ministarstvu inostranih poslova, u svojstvu agenta i savetnika,

g-din J.-C. Šuve, pomoćnik direktora iste Uprave zadužen za ljudska prava,

g-din M. Dobkin, magistrat, Uprava za krivična dela i pomilovanja, Ministarstvo pravde,

g-din C. Merlin, pomoćnik sekretara, Odeljenje za pravne poslove, Državna uprava carine pri Ministarstvu privrede, finansija i budžeta, u svojstvu savetnika;

(b) u ime Komisije

g-din A. Vejcel, u svojstvu delegata;

(c) u ime podnosioca predstavke

g-din J.-P. Kombenegr, advokat, u svojstvu pravnog zastupnika.

Sudu su se obratili g-din Puisoše i g-din Šuve u ime Vlade, g-din Vajcel u ime Komisije i g-din Kombenegr u ime podnosioca predstavke. Dati su i odgovori na pitanja koja je postavio Sud i jedan član sudskog veća.

O ČINJENICAMA

I. KONKRETNE OKOLNOSTI PREDMETNOG SLUČAJA

8. G-din Amosi Salabiaku, državljanin Zaira rođen 1951. godine, nastanjen je sa porodicom u Parizu.

9. Dana 28. jula 1979. godine, g-din Salabiaku je otišao na aerodrom Roasi u Parizu da preuzme paket za koji mu je teleksom javljeno da će prispeti letom avio kompanije Er Zair. Prema podnosiocu predstavke, on je očekivao da pošiljka sadrži uzorke afričke hrane poslate posredstvom rođaka zaposlenog u Er Zairu. Budući da nije mogao da pronađe pošiljku, zamolio je za pomoć predstavnika kompanije, koja ga je uputio do zaključanog putničkog kovčega koga niko nije bio podigao a koji je nosio nalepnicu Er Zaira ali nikakvu identifikaciju vlasnika. Postupajući po savetu pripadnika policije koji su nadzirali kovčeg, službenik kompanije mu je preporučio da ga ostavi tamo gde je stajao i da možda sadrži zabranjenu robu.

Podnosilac predstavke ga je ipak preuzeo i prošao carinski pregled bez problema. Izabrao je da prođe kroz "zeleni prolaz" namenjen putnicima koji nemaju ništa da prijave carinskim organima. Bio je u pratnji tri druga državljanina Zaira koje je na tom mestu tek bio upoznao. Ubrzo nakon toga je telefonom pozvao brata, Lupiu, i zamolio ga da dođe i sačeka ga na terminalu blizu njihovog doma kako bi mu pomogao pri prenosu pošiljke, jer je ista bila teža nego što je očekivao.

10. U trenutku kada su ulazili u autobus Er Fransa za terminal, g-dina Amosa Salabiakua i trojicu ljudi koji su bili s njim su zadržali carinski službenici. G-din Salabiaku je potvrdio da je on primalac pošiljke i demantovao da ima ikakve veze sa ostalom trojicom, koji su odmah pušteni.

Carinski službenici su polomili katanac na kovčegu i ispod prehrambenih proizvoda pronašli u zavarenom lažnom dnu deset kilograma kanabisa u listu i semenskog kanabisa. Podnosilac predstavke je tvrdio da nije znao za prisustvo kanabisa i da je pogrešno zaključio da je kovčeg bio ta pošiljka o čijem je dolasku bio obavešten. Njegov brat je takođe uhapšen u Port Majou u Parizu.

11. Dana 30. jula 1979. godine, Er Zair je telefonirao g-dinu Amosiju i gazdi g-dina Lupie Salabiakua i obavestio ga da je paket sa imenom i adresom podnosioca predstavke u Parizu greškom stigao u Brisel. Paket je otvorio istražni sudija ali je u njemu nađeno samo brašno od manioka, palmino ulje, pimento i buter od kikirikija.

12. G-din Amosi i g-din Lupia Salabiaku su pušteni iz pritvora 2. avgusta 1979. godine i zajedno sa izvesnim K., takođe državljaninom Zaira, optuženi za krivično delo nezakonitog unosa opojnih droga (članovi L.626, L.627, L.629, L.630-1, R.5165 i drugi Zdravstvenog zakonika) kao i carinski prekršaj krijumčarenja zabranjenih proizvoda (članovi 38, 215, 414, 417, 419 i 435 Zakona o carinama, članovi 42, 43-1 i

drugi i 44 Krivičnog zakonika). Dana 25. avgusta 1980. je određeno da im se sudi pred Visokom sudu u Bobinju.

13. Dana 27. marta 1981., 16. veće suda u Bobinju je izrazilo određene sumnje ali ipak izreklo oslobađajuće presude g-dinu Lupiu Salabiakua i K., dok je podnosioca predstavke proglasilo krivim. Sud je između ostalog naveo:

“Nepoštenje optuženog je potvrđeno činjenicom da nije izrazio nikakvo iznenađenje kada se pokazalo da prva pošiljka otvorena u njegovom prisustvu nije sadržala ništa od prehrambenih proizvoda koji su pronađeni u drugoj pošiljci, mada je on jasno opisao šta je navodno očekivao da stigne iz Zaira i dobio u drugoj.

Druga pošiljka je u Brisel stigla u okolnostima koje nije bio moguće ustanoviti a njeno postojanje ne može da opovrgne pretpostavke koje su dovoljno ozbiljne, precizne i saglasne da bi opravdale osudu...”

Sud je sledstveno tome izrekao g-dinu Amosi Salabiakuu zatvorsku kaznu u trajanju od dve godine i trajnu zabranu boravka na francuskoj teritoriji. Za carinski prekršaj mu je odredio kaznu u iznosu od 100,000 fr. franaka, shodno članu 414 Zakona o carinama, plativu Carinskoj upravi, koja je u postupku učestvovala kao građanska stranka.

14. I podnosilac predstavke i javni tužilac su se žalili na presudu.

Dana 9. februara 1982. godine, Apelacioni sud u Parizu (10. veće) je ukinuo presudu u vezi sa krivičnim delom nezakonitog unosa opojnih droga, is sledećih razloga:

“...činjenice koje su korišćene protiv optuženog nisu bile dokazane u zadovoljavajućoj meri; ... mada je g-din Amosi Salabiaku, koji je očekivao jedino paket prehrambenih proizvoda, preuzeo veoma težak kovčeg zaključan katancem za koji nije imao ključ, niti je imao kupon prtljažne nalepnice aviokompanije, i na kome nije bilo imena i adrese primaoca, ustanovljeno je da je paket sa hranom naslovljen na njega stigao u Brisel dva dana kasnije letom Er Zaira iz Kinšase. Ovaj paket je po svoj prilici poslat u Brisel greškom, dok mu je prava destinacija bila Pariz;

...u takvim okolnostima, nije nemoguće da je g-din Amosi Salabiaku mogao da veruje pri preuzimanju kovčega da je isti bio namenjen njemu; ... postoji ipak osnovana sumnja, koja bi za posledicu trebalo da ima oslobađajuću presudu...”

S druge strane, sud je potvrdio prvostepenu odluku u pogledu carinskog prekršaja krijumčarenja zabranjene robe:

“ ... svako ko poseduje robu koju je uneo u Francusku bez prijavljivanja carinskim organima smatra se pravno odgovornim osim ako nije u stanju da dokaže postojanje određene više sile koja bi ga opravdala; ta viša sila mora da bude posledica nekontrolisanog događaja koji je nemoguće predvideti ili izbeći...;

...

... G-din Amosi Salabiaku je prošao kroz carinsku kontrolu sa kovčegom i izjavio da je njegovo vlasništvo; ... one je dakle bio u posedu kovčega koji je sadržao narkotike;

... on ne može da se pozove na grešku koja nije mogla da se izbegne jer je prethodno bio upozoren od strane službenika Er Zaira ... da ne preuzima kovčeg osim ako nije potpuno siguran da je njegov, naročito zato što bi morao da ga otvori na carini. Dakle, pre nego što se izjasnio kao vlasnik kovčega i time potvrdio posed u smislu zakona, mogao je i da proveri da li slučajno ne sadrži zabranjene proizvode;

... budući da to nije učinio i budući da je bio u posedu kovčega sa 10 kg kanabisa u listu i semenskog kanabisa, izvršio je carinski prekršaj krijumčarenja zabranjene robe...”

Apelacioni sud je potvrdio i kaznu od 100.000 franaka izrečenu podnosiocu predstavke; zatvorsku kaznu u zamenu za neplaćanje novčane kazne je snizio na zakonski minimum.

15. G-din Amosi Salabiaku je imao pritužbe u vezi sa zakonskim pitanjima. Oslonio se na stavove 1 i 2 člana 6 Konvencije: u svojoj predstavi je naveo da je “opteretivši ga gotovo neoborivom pretpostavkom krivice”, koja je “išla na ruku carinskim vlastima”, apelacioni sud povredio njegovo pravo na pravično suđenje i pravo da bude smatran nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica.

Kasacioni sud (krivično veće) je odbacio žalbu 21. februara 1983. godine, našavši da je presuda protiv koje je uložena žalba “ispravno” primenila stav 1 člana 392 Zakona o carinama, kojim je propisano da “se lice u posedu zabranjene robe smatra odgovornim za prekršaj”:

“... suprotno od toga što se tvrdi, gorepomenuti član nije implicitno ukinut privrženošću Francuske Konvenciji ... i morao je da bude primenjen jer je apelacioni sud, koji je odluku doneo na osnovu dokaza izvedenih od strane stranaka, ustanovio da je optuženi bio u posedu kovčega i izvukao iz činjenice poseda kovčega prezumpciju koja nije naknadno opovrguta bilo kakvim dokazom o postojanju događaja za koji odgovornost nije mogla da bude pripisana izvršiocu prekršaja ili koji on ne bi bio u stanju da izbegne,”

II. RELEVATNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

16. Prekršaji popisani u francuskom Zakonu o carinama predstavljaju krivična dela sa raznim posebnim osobinama.

Zakonom o carinama su posebno zabranjeni krijumčarenje (čl. 417-422) i neprijavljen uvoz i izvoz (čl. 423-429). Ovaj slučaj se isključivo tiče krijumčarenja. Pojam krijumčarenje obuhvata “bilo kakav slučaj unosa ili iznosa iz zemlje izvršen izvan službenih carinskih prostorija i bilo kakvu povredu odredaba i propisa koje se odnose na posedovanje i prenos robe unutar carinske teritorije” (član 417 st. 1), na primer, ali ne i isključivo, gde je “unos predmetne robe zabranjen” (član 418 st. 1, koji treba čitati zajedeno sa članom 38).

17. U predmetno vreme su ovi prestupi članom 408 bili raspoređeni u pet razreda lakših krivičnih dela (prekršaja) i tri razreda ozbiljnijih krivičnih dela. Članovima

410-416 bile su propisane tzv. "osnovne kazne" koje su se razlikovale u zavisnosti od stepena ozbiljnosti prestupa: kazne su obuhvatale novčane kazne bilo određene najniže ili najviše vrednosti (član 410 st. 1, čl. 412 i 413-bis) ili "najmanje u vrednosti izbegnutih ili neplaćenih carinskih dažbina pa do tri puta veće vrednosti" (član 411 st. 1), "jednako vrednosti sporne robe" (član 413), ili "krijumčarenog predmeta" (čl. 414 i 415) ili "zaplenjenih predmeta" (član 416), sa utvrđenom minimalnom vrednošću (član 437); zaplena "sporne robe" (član 412) ili "krijumčarenog predmeta", "prevoznog sredstva" i "predmeta korišćenih za prikrivanje prestupa" (čl. 414, 415 i 416); zatvorske kazne u trajanju do mesec dana (član 413-bis), tri meseca (član 414), jedne godine (član 415) ili tri godine (član 416), u zavisnosti od vrste prestupa koji je učinjen.

G-din Salabiaku je optužen po članu 414, kojim je propisano kako sledi:

"Svako delo krijumčarenja i neprijavljenog unosa ili iznosa predmeta koji spadaju u kategoriju zabranjenih proizvoda" ..., će se prilikom unošenja... "kazniti zaplenom krijumčarenog predmeta, zaplenom prevoznog sredstva koje je korišćeno, zaplenom predmeta korišćenih za prikrivanje prestupa, novčanom kaznom u vrednosti ne manjoj od vrednosti krijumčarenog predmeta i ne većoj od trostruke vrednosti tog predmeta i zatvorskom kaznom u trajanju od najviše tri meseca."

Neke od pomenutih kaznenih mera - novčane kazne čije vrednosti nisu unapred određene i mere zaplene - takođe su opisane kao "fiskalne kazne" (član 343 st. 2 i član 415). Te mere se smatraju po prirodi nadoknađujućim jer im je svrha da nadoknade štetu koji su pretrpeli carinski organi.

Postoji takođe i niz "dodatnih kazni" (čl. 430-433), posebno mere diskvalifikacije - isključenja (član 432).

Izricanje i osnovnih i dodatnih kazni unosi se u krivični dosije osuđenog lica.

18. "Izveštaj" o zapleni koji sačini "službenik carine ili bilo koji drugi državni službenik" može da predstavlja - a obično to i jeste - dokaz o carinskom prekršaju (čl. 323-333). U zavisnosti od toga da li ga sačini jedan ili više činovnika, potvrđuje "činjenice o kojima izveštava" samo do trenutka dok ne bude "dokazano suprotno" ili dok ne bude "započet postupak u vezi sa falsifikatom" (član 336 st. 1 i član 337 st. 1). Izveštaj se "prosleđuje javnom tužiocu a lica optužena za prestup se dovode" pred njega (član 333 st. 1).

Inicijativa za sudsko podnošenje optužnice nalazi se u rukama javnog tužilaštva u vezi sa "kaznama za krivično delo", *stricto sensu*, i u rukama carinskih organa - ili javnog tužilaštva, "povezano sa krivičnim postupkom" - sa "fiskalnim kaznama" (član 343). Okružni sudovi su nadležni za vođenje postupka u vezi sa sitnim carinskim prekršajima, a krivični sudovi u vezi sa ozbiljnijim prestupima (čl. 356 i 357). Postupak se u nečelu drži pravila osnovnih zakona (čl. 363, 365 i 366).

19. Prestup za koji je podnosilac predstavke optužen - krijumčarenje opojnih droga, "zabranjenih proizvoda" (član 414) - ne zahteva obavezno da postoji posedovanje. Međutim, kada se utvrdi posed, "lice u posedu ... se smatra odgovornim za krivično delo", bez uticaja na bilo kakve druge kazne koje mogu da budu izrečene drugim

licima, na primer saučesnicima (član 399). Ovo načelo je navedeno u stavu 1 člana 392.

Ova odredba se nalazi u poglavlju V ("Odgovornost i zajednička odgovornost") naslova XII ("Postupci po sporovima") Zakona o carinama, na početku 1. dela ("Krivična odgovornost"), a ne unutar kaznenih odredaba" poglavlja VI. U pitanju je opšta odredba koja se odnosi kako na krijumčarenje tako i na neprijavljeno unošenje ili iznošenje kao i na svu "nezakonito uvoženu ili izvoženu robu", bez obzira na to da li su u pitanju zabranjeni proizvodi ili ne.

Strogo tumačena ova odredba postavlja prezumpciju koju je nemoguće pobiti, ali je u praksi njena strogost u izvesnoj meri ublažena odlukama sudova. Kasacioni sud sada potvrđuje neograničeno pravo procene osnovnog suda u vezi sa "dokazima izvedenim od strane stranaka u postupku" (vidi, na primer, presudu u predmetu Abadie od 11. oktobra 1972. g., Bilten br. 280, str. 273) i prihvata da optuženi može da skinе krivicu sa sebe utvrđivanjem postojanja "više sile" koja je posledica "dogadaja za koji se odgovornost ne može da pripiše njemu" i "koji je za njega bilo potpuno nemoguće da izbegne", na primer "potpuna nemogućnost ... da se zna šta sadrži određeni paket" (vidi, pa primer, presudu u predmetu Masamba Mikisi i Dzekisa od 25. januara 1982. g., Gazet du pale, 1982., sudska praksa, str. 404-405, kao i presudu izrečenu u ovom slučaju 21. februara 1983.g., tačka 15; vidi i Apelacioni sud u Pariz, 10, marta 1986.g., Čen Man Ming i drugi, Gazet du Pale, 1986.g., pravna praksa, str. 442-444). U isto vreme stav 3 člana 399, koji se odnosi na treća lica "koja imaju interes u krivičnom delu" a ne na "lica u posedu", navodi da "interes u krivičnom delu ne može da se pripiše licu koje je postupilo u nuždi ili kao posledica greške koja nije mogla da se izbegne".

S sruge strane, stavom 2 člana 369 su sudovi obavezani da "izbegavaju da prestupnike oslobađaju zbog nepostojanja predumišljaja". Mada je istina da je ova odredba ukinuta zakonom br. 87-502 od 5. jula 1987. godine, jasno je da to nije uticalo na predmetni slučaj.

Neophodno je napraviti razliku između proste oslobađajuće presude i presude propisane stavom 1 člana 369: priznavanja postojanja olakšavajućih okolnosti. U takvim slučajevima sud može između ostalog da "ne izrekne optuženome krivične sankcije propisane ... zakonom", izrekne uslovnu kaznu, ili odluči da se kazne ne unose u 'Bilten br. 2' krivičnog dosijea", odredi da se optuženom vrate neke zaplenjene stvari, ili umanji iznos "fiskalnih kazni".

POSTUPAK PRED KOMISIJOM

22. U predstavlci br. 10519/83 upućenom Komisiji 29. jula 1983.g., g-din Salabiaku se žali da je način na koji je stav 1 člana 392 Zakona o carinama primenjen na njega nespojiv sa stavovima 1 i 2 člana 6 Konvencije; u suštini je ponovio argumente koje je bez uspeha bio izneo pred Kasacionim sudom (vidi tačku 15 gore).

21. Komisija je predstavku proglasila prihvatljivom 16. aprila 1986. godine. U izveštaju od 16. jula 1987.g. (sačinjenom shodno članu 31), sa deset glasova prema tri je zaključila da nije postojala povreda stava 1 člana 6, i sa devet glasova prema četiri

da nije postojala povreda stava 2 člana 6. Integralni tekst mišljenja Komisije i suprotnih mišljenja njenih članova iz dotičnog Izveštaja dati su u prilogu ove presude.

ZAVRŠNI PODNESCI SUDU

22. Na raspravi održanoj 20. juna 1988. godine, Vlada je u suštini potvrdila zaključni podnesak u svom memorijalu prema kom bi predstavku trebalo odbaciti. po Vladi, podnosilac predstavke “nije bio žrtva povrede stavova 1 i 2 člana 6 Konvencije”.

G-din Amosi Salabiaku je preko zastupnika zamolio Sud da “odredi da jeste postojala povreda” gorepomenutih odredaba.

PRAVO

23. Podnosilca predstavke se pozvao na stavove 1 i 2 člana 6 Konvencije, kojima je propisano:

“1. Svako, tokom odlučivanja o .. krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu raspravu ... pred nezavisnim i nepristrasnim sudom ...

...

2. Svako ko je optužen za krivično delo smatraće se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona.”

24. Stav Vlade je bio da stav 1 člana 392 Zakona o carinama ne određuje pretpostavku krivice već odgovornosti. Po Vladi je ova razlika “ključna”: “dotična lica ne vrše delo” već “odgovaraju za njega pred sudom”, (str. 4 pismenih primedaba iz juna 1985. podnetih Komisiji). Vlada međutim nije tvrdila da nije postojala “krivična optužba” u smislu stava 1 člana 6 Konvencije; niti je tvrdila da je spor izvan opsega stava 2 člana 6 po osnovu da odredba pominje koncept “krivice” a ne “odgovornosti”.

Nije dakle osporeno da su pomenute odredbe primenljive u ovom slučaju. U svakom slučaju, kaznene odredbe francuskog Zakona o carinama (vidi tačke 16-19 gore) mogu da izazovu “krivičnu optužbu” za svrhu člana 6 (vidi, *mutatis mutandis*, presudu u predmetu Luc od 22. avgusta 1987. godine, Serija A, br. 123-A, str. 21-23, tačke 50-55). U Francuskoj se za ove odredbe smatra da predstavljaju poseban krivični zakon. One popisuju niz protivpravnih dela, klasifikuju ih u nekoliko kategorija sitnih i ozbiljnijih prestupa i propisuju za njihovo izvršenje ne samo “fiskalne kazne”, koje se u nekim slučajevima smatraju po svojoj prirodi nadoknađujućima, već i osnovne ili dodatne sankcije koje se unose u krivični dosije dotičnih lica. Te osnovne ili dodatne sankcije obuhvataju između ostalog novčane kazne, diskvalifikacije i zatvorske kazne u trajanju do tri godine (čl. 408-433 Zakona o carinama). Što se tiče “krivičnih sankcija” inicijativa za pokretanje postupka je u rukama javnog tužilaštva, a kod “fiskalnih kazni” u rukama carinskih organa - ili javnog tužilaštva, “povezano sa krivičnim postupkom” - (član 343). Član 392 se nalazi u delu zakona naslovljenom “Krivična odgovornost”.

I. NAVODNA POVREDA STAVA 2 ČLANA 6

26. G-din Salabiaku je tvrdio da je “gotovo neosporiva” pretpostavka na osnovu koje ga je Visoki sud u Bobinjiju a kasnije i Apelacioni sud u Parizu osudili za carinski prekršaj nespojiva sa članom 6 Konvencije.

Kako Vlada tako i većina članova Komisije izneli su stav da je podnosilac predstavke osuđen “na osnovu zakona”. Njihov stav je bio da je prema stavu 1 člana 392 Zakona o carinama prestup načinjen zahvaljujući “samoj (“objektivnoj”) činjenici” “posedovanja zabranjenih proizvoda tokom prolazak kroz carinu”, “bez da je neophodno da se dokaže namera o prevari ili nehat” od strane “lica koje je u posedu” (tačke 66 i 68 izveštaja Komisije). Na javnom tužiocu je bio teret dokazivanja ove činjenice. U ovoj slučaju je on to učinio iznošenjem pred sud izveštaja carinskih organa a optuženi nije uspeo da dokaže postojanje “više sile na koju nije mogao da utiče” čija bi priroda bila takva da bi ga “oslobodila krivice” (tačka 74 izveštaja). Po njihovom mišljenju stav 1 člana 392 nije uspostavio pretpostavku krivice koju nije bilo moguće osporiti, već “osporivu pretpostavku činjenice i odgovornosti”, “strogo definisanu sudskim precedentima” i opravdanu “samom prirodom predmeta” dotičnog zakona. Ovo je impliciralo ništa više od “podele” tereta dokaza a ne njegovo “preusmerenje” (memorijal Vlade Sudu).

27. Kako su naglasili Vlada i Komisija, u načelu države ugovornice imaju slobodu da Krivični zakon primene na delo kada nije učinjeno prilikom normalne primene jednog od prava zaštićenih Konvencijom (presuda u premetu Engel i drugi od 8. juna 1976.g., Serija AQ br. 22, str. 34, tačka 81) i shodno tome da definišu sastavne elemente krivičnog dela koje je proisteklo iz istoga. Posebno, i opet u načelu, države ugovornice mogu pod određenim uslovima da kazne i prostu ili objektivnu činjenicu kao takvo, bez obzira na to da li ona proizilazi iz zločinačke namere ili iz nehata. Primeri takvih krivičnih dela mogu da se nađu u zakonima država ugovornica.

Međutim, podnosilac predstavke nije osuđen samo zbog posedovanja protivzakonito uvezenih zabranjenih proizvoda. Član 392 st. 1 Zakona o carinama ne nalazi se pod naslovom “Klasifikacija carinskih prestupa” (Naslov XII, Poglavlje V, Deo I). Po ovoj odredbi se zaključak izvlači iz proste činjenice, koja sama po sebi ne mora da predstavlja sitan ili ozbiljniji prestup, da “krivična odgovornost” za protivzakonit uvoz robe, kako zabranjene tako i one koja to nije, ili za neprijavlivanje iste, leži na licu u čijem je posedu ista pronađena. Ona dakle vodi prema pravnoj pretpostavci na osnovu koje je Visoki sud u Bobinjiju a kasnije i Apelacioni sud u Parizu zaključio da je podnosilac predstavke “kriv ... za krijumčarenje zabranjene robe” (vidi tačke 13-14 gore), carinskog prekršaja za čije činjenje posed nije bitan i koji je pokriven članovima 414 i 417. Pored toga, presude od 27. marta 1981. godine i 9. februara 1982. pozivaju se između ostalih na ove dve odredbe, a ne na stav 1 člana 392.

28. Ovaj pomak od ideje odgovornosti u krivičnom pravu na pojam krivice pokazuje veoma relativnu prirodu takve razlike. Pokreće pitanje u vezi sa stavom 2 člana 6 Konvencije.

Pretpostavke činjenice ili pravne norme funkcionišu u svim pravnim sistemima. Konvencija, jasno, ne zabranjuje takve prezumpcije u načelu. Međutim, ona ipak zahteva od zemalja ugovornica da ostanu unutar određenih ograničenja po ovom pitanju u pogledu krivičnog prava. Ukoliko bi, kako se čini da Komisija razmatra (u tački 64 izveštaja), stav 2 člana 6 prosto definisao garanciju koji bi sudovi morali da

poštuju u vođenju pravnih postupaka, u praksi bi se zahtevi te garancije preklapili sa dužnošću nepristrasnosti definisanoj u stavu 1. Iznad svega, domaće zakonodavno telo bi imalo slobodu da sudovima oduzme svaku stvarnu snagu vršenja procene i oduzelo od prezumpcije nevinosti njenu supstancu, ako bi reči “na osnovu zakona” trebalo posmatrati isključivo u vezi sa domaćim zakonima. Takva situacija ne bi mogla da bude usklađena sa ciljem i svrhom člana 6, koji, štiteći pravo na pravično suđenje i posebno pravo na pretpostavku nevinosti, ima za cilj jemčenje elementarnog načela vladavine prava (vidi, između ostalih, presudu u predmetu “Sandej tajms” od 26. aprila 1979. g., Serija A br. 30. str. 34, tačka 55).

Stav 2 člana 6 dakle ne posmatra pretpostavke činjenice ili pravne norme u krivičnom pravu samo na površinskom nivou. On zahteva od država ugovornica da ih postave unutar razumnih ograničenja koja uzimaju u obzir ulog koji je u pitanju i održavaju prava odbrane. Sud predlaže da se razmotri da li su ta ograničenja prekoračena na štetu g-dina Salabiakua.

29. Za svrhe stava 1 člana 392 Zakona o carinama je teret dokazivanja poseda “zabranjene robe” na tužilaštvu. Ovo je prosto ustanovljavanje činjenice, koje u praksi izaziva jako malo problema jer se obavlja na osnovu izveštaja za koji se smatra da predstavlja dovoljan dokaz sve dok se ne pokrene postupak za krivotrorenje, ako je isti sačinilo više od jednog službenika (član 336 st. 1 i član 337. st. 18, tačka 18 gore). U ovom slučaju to ustanovljavanje činjenice nije bilo osporeno.

Mada se “lice u posedu” “smatra odgovornim za prestup”, to ne znači da to lice ostaje u potpunosti bez mogućnosti da se odbrani. Nadležni sud može da mu prizna postojanje olakšavajućih okolnosti (člana 369 st. 1), i dužan je da ga oslobodi ukoliko ono uspe do dokaže postojanje više sile.

Poslednju mogućnost nije moguće naći u slovu Zakona o carinama, ali ona je proizišla iz sudske prakse na način koji ublažava nešto što su izvesni pravni stručnjaci nekada smatrali neosporivom prirodom pretpostavke ustanovljene stavom 1 člana 392. Pojedine odluke na koje se pozvala Vlada odnosile su se na druge odredbe, posebno član 399, koji se bavi “licima koja imaju interes u krivičnom delu” a ne “licima u posedu” (vidi tačku 19 gore), ili su pak nastale nakon osporene osude. S druge strane, jedna od njih se tiče stava 1 člana 392, a objavljena je 11. oktobra 1972. godine. Ta odluka potvrđuje neograničeno pravo suda da vrši procenu “dokaza izvedenih od strane stranaka pred njim” (Krivično veće Kasacionog suda, Abadi, Bilten br. 280. str. 723). Ovaj Sud će takođe navesti deo presude od 25. januara 1982. godine takođe u vezi sa stavom 1 člana 392. U toj presudi se pominje nepostojanje “više sile” koja je posledica “događaja za koji se odgovornost ne može da pripíše njemu i koji je za njega bilo potpuno nemoguće da izbegne”, na primer “potpuna nemogućnost ... da se zna šta sadrži određeni paket” (Krivično veće Kasacionog suda, Masamba Mikisi i Dzekisa, Gazet du pale, 1982., sudska praksa, str. 404-405). Ovo je ponovio Apelacioni sud u Parizu u presudi u predmetu Guzman od 12. jula 1985., na koju se pozvala Vlada. Kasnije je navedeno i da “specifična priroda (carinskih) prekršaja ne lišava ... prekršioca svih mogućnosti da se brani budući da ... lice koje je u posedu može da sa sebe skine odgovornost dokazujući postojanje više sile”, a u vezi sa trećim licima koja imaju interes u prekršaju, takav interes se “ne može pripisati licu koje je postupilo u nuždi ili kao posledica greške koja nije mogla da se izbegne” (10. mart 1986.g., Čen Man Ming i drugi, Gazet du pale, 1986.g., pravna praksa, str. 442-444).

Kako je Vlada iznela na raspravi održanoj 20. juna 1988. godine, francuski sudovi uživaju stvarnu slobodu u ovoj oblasti i “izađu u susret optuženom i pored postojanja određene sumnje, čak i u slučajevima kada je u pitanju krivično delo potpune odgovornosti”. Zakonom od 8. jula 1987. godine, koji je usvojen i stupio na snagu nakon predmetnog slučaja, ova sloboda je značajno proširena ukidanjem stava 2 člana 369, koji je sprečavao sudove da “izriču oslobađajuće presude zbog nepostojanja predumišljaja” (vidi tačku 19 gore).

30. Međutim, nije dužnost Suda da razmatra *in abstracto* da li je stav 1 člana 392 Zakona o carinama saglasan sa Konvencijom. Njegov zadatak je da odredi da li je primenjen na podnosioca predstavke na način saglasan sa pretpostavkom nevinosti (vidi, *mutatis mutandis*, presudu u predmetu Bouamar od 29. februara 1988. godine, Serija A br. 129, str. 20, tačka 48).

Visoki sud u Bobinjiju je primetio da optuženi “nije pokazao nikakvo iznenađenje kada se pokazalo da prva pošiljka otvorena u njegovom prisustvu nije sadržala ništa od prehrambenih proizvoda koji su pronađeni u drugoj pošiljci”, dok je “jasno opisao šta je navodno očekivao da stigne iz Zaira i dobio u drugoj”. Takav stav je taj sud smatrao dokazom “nepoštenja” podnosioca predstavke, i zauzeo je stav da postoje “pretpostavke koje su dovoljno ozbiljne, precizne i saglasne da bi opravdale osudu” (vidi tačku 13 gore). Istina je da je sud u Bobinju *stricto sensu* sudio za krivično delo (čl. L. 626, L. 627 i L. 630-1 Zdravstvenog zakonika) zajedno sa carinskim prekršajem, što donekle umanjuje značaj ove odluke za svrhe predmetnog slučaja.

Što se tiče Apelacionog suda u Parizu, on je napravio jasnu razliku između krivičnog dela protivzakonitog uvoza opojnih droga i carinskog prekršaja krijumčarenja zabranjene robe. Za krivično delo je oslobodio g-dina Salabiakua odgovornosti zbog postojanja osnovane sumnje, pri čemu je sud pokazao skrupulozno poštovanje prezumpcije nevinosti. Što se tiče carinskog prekršaja, Apelacioni sud je potvrdio presudu suda u Bobinju i to bez da je upao u bilo kakvu prativrećnost, budući da su činjenice i inkriminisano delo u ovom slučaju bile različite. Sud je posebno primetio da je podnosilac predstavke “prošao kroz carinu sa kovčegom i carinskim službenicima naveo da je njegov vlasnik”. Sud je dodao da on “nije mogao da se pozove na grešku koja nije mogla da se izbegne jer je prethodno bio upozoren od strane službenika Er Zaira ... da ne preuzima kovčeg osim ako nije potpuno siguran da je njegov, naročito zato što bi morao da ga otvori na carini. Dakle, pre nego što se izjasnio kao vlasnik kovčega i time potvrdio posed u smislu zakona, mogao je i da proveriti da li slučajno ne sadrži zabranjene proizvode”. Sud je iz ovoga zaključio da “... budući da to nije učinio i budući da je bio u posedu kovčega sa 10 kg kanabisa u listu i semenskog kanabisa, on je izvršio carinski prekršaj krijumčarenja zabranjene robe...” (vidi tačku 14 gore).

Iz presude od 27. marta 1981. i presude od 9. februara 1982. se jasno vidi da su sudovi pažljivo nastojali da izbegnu automatsku primenu prezumpcije propisane stavom 1 člana 392 zakona o carinama. Kako je Kasacioni sud naveo u presudi od 21. februara 1983., sudovi su svoje pravo procene primenjivali “na osnovu dokaza izvedenih od strane stranaka pred njima”. Izvukli su iz “činjenice poseda prezumpciju koja nije naknadno opovrguta bilo kakvim dokazom o postojanju događaja za koji odgovornost nije mogla da bude pripisana izvršiocu prekršaja ili koji on ne bi bio u

stanju da izbegne” (vidi tačku 15 gore). Pored toga, kako je navela Vlada, domaći sudovi su u okolnostima slučaja zapazili i određeni “element namere”, mada po zakonu nisu imali obavezu da to učine da bi dokazali krivicu podnosioca predstavke.

Sledi da u ovom slučaju francuski sudovi nisu primenili stav 1 člana 392 Zakona o carinama na način koji je bio u suprotnosti sa prezumpcijom nevinosti.

III. NAVODNA POVREDA STAVA 1 ČLANA 6

31. Pritužbe podnosioca predstavke po stavu 1 člana 6 Konvencije se u velikoj meri poklapaju sa pritužbama koje je formulisao u vezi sa stavom 2 člana 6. On u suštini osporava prezumpciju ustanovljenu stavom 1 člana 392 Zakona o carinama “u korist” tužilaštva, a ta pritužba je već razmatrana gore. Sud dakle ne nalazi nikakav osnov da odstupi, na osnovu opšteg načela pravičnog suđenja, od zaključka koji je načinio tokom razmatranja pretpostavke nevinosti. Što se tiče ostalog, po njegovom mišljenju izvedeni dokazi ne ukazuju na postojanje bilo kakvog nepostupanja u skladu sa raznim zahtevima definisanim stavom 1 člana 6. Postupci pred prvostepenim sudom, pred apelacionim i pred Kasacionim sudom bili su u potpunosti nepristrasni i po prirodi akuzatorni, što podnosilac predstavke nije ni osporio.

IZ REČENIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

zaključuje da nije postojala povreda ni stava 2 ni stava 1 člana 6.

Sačinjeno na engleskom i francuskom jeziku i izrečeno na javnoj raspravi održanoj u Zgradi ljudskih prava u Strazburu 7. oktobra 1988. godine.

Rolv Rizdal, predsednik, sr.

Mark-Andre Ejsen, sekretar, sr.